

Uvajanje in udejanjanje inovativnega pedagoškega pristopa – koncepta odprtega vzgojno-učnega okolja kot izziv sodobnega časa

Eva Pori

Vrtec Črnuče

Andreja Klopčič Hološević

Vrtec Črnuče

Prispevek obravnava prednosti uvajanja in izvajanja gozdne pedagogike v vrtcu, ki izpostavlja gozd kot idealno vzgojno-učno in spodbudno naravno okolje. Bivanje v naravi otroku omogoča, da kar najbolj razvije svoja znanja, veščine in pridobi nove izkušnje, ter mu ponuja ustrezne izzive za celostni (psihosocialni, fizični in kognitivni) razvoj. Na praktičnem primeru uvajanja programa Gozd v objemu v Vrtcu Črnuče prikazuje pozitivne ugotovitve, do katerih smo prišli pri uvajanju sprememb in uresničevanju inovativnega pedagoškega pristopa, ki ga razvijamo v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo. Navajamo osnovna izhodišča za uvajanje pedagoškega modela in smernice, nastale na podlagi našega dosedanjega dela na področju gozdne pedagogike, ki jih bodo strokovni delavci lahko uporabili pri svojem delu.

Glavne besede: predšolski otrok, gozd, projekt Gozd v objemu

Uvod

Živimo v času modernega in razsrediščenega sveta, hitrega tempa, nenehnih sprememb in stalnih pritiskov potrošniške družbe, ki se sooča s težavami in posamezniku ne daje več oprijemljive vizije, kam in kako naprej. V tok dogajanja tako zasnovanega časa so vpete tudi vzgojno-izobraževalne ustanove, v katerih se spoprijemamo z najrazličnejšimi izzivi ter skušamo premoščati t.i. pojav razcepa med ideološkimi tendencami družbe in zagatami, potrebami otrok. Pri delu z otroki uvajamo in razvijamo različne kakovostne didaktične načine in pristope, s katerimi bi radi prevrednotili sistem vrednot sodobne družbe, oživili vrednote, ki se izgubljujejo, ter predvsem spodbudili splošen premik v razmišljanju družbe. V Vrtcu Črnuče smo se odzvali klicu po spremembah ter začeli ustvarjati in razvijati nov pedagoško-didaktični model, ki temelji na konceptu odprtega vzgojno-učnega okolja. Otrokom in

odraslim omogočamo kakovostno kontinuirano bivanje v gozdu, saj verjamemo, da naravno, odprto vzgojno-učno okolje deluje spodbudno in stimulatивно na otroke in odrasle. V okviru inovacijskega projekta Zavoda Republike Slovenije za šolstvo Gozd v obsegu na podlagi pozitivnih izsledkov in ugotovitev razvijamo inovacijo, ki temelji na osrednjih vrednotah, pomembnih za vzgojo otrok sodobnega časa.

Gozdna pedagogika v Sloveniji

Človek se je od nekdaj učil živeti v ravnovesju z naravo in bil eno z njo. Nato je zaradi razvoja, drugačnih ciljev, želja in potreb izgubil stik z njo in se od nje oddaljil, zdaj pa ga zaradi vnovične osmislitve svoje biti spet išče. In osmislitev lahko najde v vrnitvi k naravi. Zakaj? Narava je večna, tam se čas ustavi, srce in duša se umirita, človek najde pot k sebi. V takem okolju se človeku porajajo misli in ideje, želje in potrebe, rodi se ustvarjalnost in izvirnost. V Sloveniji so se v zadnjih letih t. i. rousseaujevskemu klicu »nazaj k naravi« odzvali gozdarji skupaj z učitelji, vzgojitelji in pedagogi ter začeli ustvarjati »slovensko gozdno pedagogiko«, ki temelji na pedagoškem konceptu odprtega učnega okolja. V okviru projektov Povalilo v gozd in Odprto učno okolje ter pod okriljem inovacijskih projektov Zavoda Republike Slovenije za šolstvo smo začeli v šole in vrtce sistematično uvajati gozdno pedagogiko. Nastala je Mreža gozdnih vrtcev in šol, ki omogoča izmenjavo zamisli, primerov dobre prakse ter medsebojno povezovanje in sodelovanje strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalnih ustanov in strokovnjakov z drugih področij (gozdarjev, lesarjev ...) (Györek 2013, 231).

Ker otroci večino svojega časa preživijo v zaprtih prostorih, ne dejavno, brez ustreznih spodbud in čutnih dražljajev, je še posebno pomembno, da se pri vzgoji in pedagogiki vračamo k temeljem. Pedagoški delavci ugotavljamo, da je pri otrocih vse več razvojnih motenj, težave imajo s pomnjenjem, primanjkuje jim zbranosti, ustvarjalnosti, samoiniciativnosti, vse več je tudi motenj govora. Zavedamo se, da je za celovit razvoj otrokovih sposobnosti pomembna naravna in preprosta igra, ki spodbuja gibanje, zato jim omogočamo, da čim več časa preživijo v naravi. Po raziskavah in dognanjih nevrofiziologov se možgani pospešeno razvijajo v prvih petih letih življenja, zato je pomembno, da otrokom omogočamo preživljanje časa v naravi. Z gibanjem se namreč aktivirajo in povezujejo pomembna možganska središča, usklajuje se več sposobnosti in dejavnosti. Nevrofiziolog Ranko Rajović v delu *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka* (2016, 16) slikovito

razloži, zakaj je ravno gozd tisti prostor, ki otroku omogoča, da razvija kompleksne motorične gibe in aktivira dele možganov, ki so pomembni za kognitivne procese (spoznavanje, kritično/logično mišljenje, pomnjenje ...):

Otrok, ki teče skozi gozd, mora vzdrževati ustrezno ravnotežje, paziti, da ne pade, in zato opaziti vejo, se izogniti kamnu, potoku, ob tem pa koordinira celo telo od nog, rok pa vse do oči, ki se mimogrede še aktivno prilagajajo gledanju na blizu in daleč.

Koncept odprtega učnega okolja

Gozdna pedagogika temelji na odprtem učnem okolju, kjer poteka odprto pridobivanje izkušenj, veščin, znanj. Odprto učno okolje pomeni prostor in čas za izmenjavo izkušenj, mnenj, interesov, in bolj ko je odprto, bolj je prijazno, varno in spodbudno (Komljanc 2012, 8), prilagaja se vsakemu posamezniku posebej, mu prisluhne in mu omogoča individualno zadovoljitev želja, potreb. Za vse in vsakogar je to prostor trajnih in edinstvenih doživetij, prostor, kjer se rojevajo interakcije, prostor, kjer se porajajo individualna, osebna spoznanja, cilji in nove zamisli (Komljanc 2012, 8). V odprtem okolju so misli prepuščene svobodi, širini in daljavi (Šubic 2012, 81–82).

Uresničevanje koncepta odprtega učenja v naravnem okolju je prineslo in prinaša dobre rezultate, ki kažejo, da otroci postajajo pogumnejši, bolj samozavestni pri prilagajanju v življenju, sposobni so komunikacije z različnimi ljudmi, znajo opredeliti osebne cilje in jim slediti, znajo samostojno poiskati učne vire in učno skupino za interakcijo (Komljanc 2012, 8).

Do podobnih pozitivnih ugotovitev so prišli tudi pedagoški delavci, vključeni v Mrežo gozdnih vrtcev in šol, ki so v okviru projekta prešli od abstraktnega podajanja snovi v umetno ustvarjenih učilnicah h konkretnemu, situacijskemu, doživljajskemu učenju v naravi in so kontinuirano, celotno šolsko leto, izvajali dejavnosti na prostem. Na podlagi praktičnih opažanj so potrdili, da gozd na otroke deluje zelo pozitivno (Györek 2013, 230). Pri otrocih sta se zaradi svobode, ki jo omogoča gozd, okrepila samozaupanje in samozavest, prav tako so se okrepile socialne veščine (medsebojni odnosi so se izboljšali, manj je bilo izbruhov jeze in agresije in več sodelovalnosti, otroci se lažje in hitro razdelijo v skupine in si med seboj pomagajo), zaradi vizualnih in senzoričnih izkušenj se je izboljšalo njihovo govorno in pisno izražanje, prej zadržani in sra-

mežljivi otroci so se v gozdu začeli sproščeno besedno in nebese-dno izražati (Györek 2012, 13–17). Gozd otroke vsestransko moti-vira in jim ponudi možnosti za raziskovanje, vsestransko dejavnost in aktivno igro, zaradi česar se izboljša (podaljšuje) tudi njihova koncentracija za igro in delo. V spontanem gozdnem okolju in za-radi razgibanosti gozdnega terena oziroma gozdne podlage otroci krepijo sposobnosti grobe in fine motorike in pri gibanju postajajo spretnejši (Györek 2012, 17–18). Napredek je mogoče opaziti tudi v njihovem znanju in boljšem razumevanju naravnih procesov, saj se učenje v naravi odvija celostno (teoretično in praktično). Otroci si ob vsem tem širijo obzorje, razvijajo kritično mišljenje in obli-kujejo sistem vrednot, nove vidike spoznavanja sočloveka, pridob-ljeno znanje in izkušnje pa prenašajo naprej, na svoje starše in so-rodnike, ter jih tako vabijo k pogledu na izobraževanje z nekoliko drugačnega zornega kota. Gozd torej s svojo razgibanostjo, spon-tanostjo in nenehnim spreminjanjem celostno pritegne otroka. Ga pomiri in sprošča njegova negativna čustva ter pozitivno vpliva na razvoj kognitivnih procesov.

Pri vsem tem velja poudariti, da bi se povabilu v gozd moral najprej odzvati pedagoški delavec sam, iz samega sebe, svoje no-tranje želje in strasti. Le če se bo prepustil gozdu in začutil samega sebe, prisluhnil svojim lastnim zamislim in (ob)čutenju, bo lahko dihal skupaj z otroki, prisluhnil njihovim zamislim in gradil krog temeljnih vrednot, medsebojnega zaupanja, občutka povezanosti in ljubezni.

Vlogo pedagoga z vidika posameznika obravnava J. Šubic (2012, 81): »V gozdu je vsako drevo najprej posameznik zase.« Tako je tudi v odnosu z otroki in učitelji/vzgojitelji – nihče ni vodja, noben posameznik ni bolj pomemben (Šubic 2012, 81). Učitelj/vzgojitelj mora izhajati iz samega sebe, sam mora biti torej v pristnem stiku z naravo in izžarevati snov iz svoje globočine, kar začutijo tudi otroci.

Gozdna pedagogika je torej nekaj več kot le prenos dejavnosti iz zaprtega prostora v naravo – temelji na doživljajskosti in situa-cijskosti, na celostni predanosti posameznika osrčju narave, v ob-močju katere najde samega sebe, svojo lastno naravo, svojo bit.

Gozdna pedagogika v Vrtcu Črnuče

Program Gozd v objemu

Zaradi pozitivnih izsledkov Mreže gozdnih vrtcev in gozdnih šol, ki v slovenskem prostoru gozdno pedagogiko že izvajajo, in za-

radi želje po obogatitvi izvedbenega kurikula z osebnim življenjem v naravnem okolju smo se tudi v Vrtcu Črnuče odločili, da vzgojo in učenje naših otrok prenesemo v naravno učno okolje. Tako smo vpeljali poizkusni program, ki smo ga poimenovali Gozd v objemu.

Gre za inovativen pedagoški didaktični model, ki temelji na gozdni pedagogiki. Njegov namen je uresničevanje koncepta odprtega učenja in kontinuirano prenašati dejavnosti vseh področij kurikula za vrtnice v gozd ter vplivati na celostni razvoj otrok z vidika uresničevanja ciljev in načel iz kurikula

Otrokom in odraslim (strokovnim delavcem, staršem, starim staršem ...) bi radi omogočili kakovostno kontinuirano bivanje v gozdu (redno skozi vse šolsko leto, vsak teden, ne glede na vreme, razen v primeru izrednih in nevarnih vremenskih razmer), saj verjamemo, da naravno, odprto vzgojno-učno okolje deluje spodbudno na otroke in odrasle.

Inovativen didaktični pristop prinaša dobre rezultate, kar so pokazali že izsledki Mreže gozdnih vrtcev in šol, ki jih v evalvacijskem poročilu s priporočili za pedagoške delavce *Povabilo v gozd srečnih otrok* navaja N. Györek (2012, 15–17). Pozitivne ugotovitve in vpliv na vsa področja otrokovega razvoja smo pri izvajanju programa Gozd v objemu v drugi starostni skupini otrok (starih od 3. do 6. leta) opazili in zabeležili tudi v Vrtcu Črnuče:

- okrepitev samozaupanja in samozavesti ter socialnih veščin pri otrocih (boljši medsebojni odnosi, manj izbruhov jeze in agresije, večja sodelovalnost, otroci so se lažje in hitreje razdelili v skupine in si med seboj pomagali);
- izboljšanje govornega in pisnega izražanja otrok (izražanje, ubesedovanje, širjenje besednega zaklada, sproščenost pri izražanju);
- vsestranska motiviranost in ustvarjalnost otrok (gozd jim je ponudil možnosti za raziskovanje, vsestransko dejavnost in aktivno igro), zaradi česar se je razvila samoiniciativnost, sposobnost lastne kreacije igre, izboljšala (podaljšala) pa se je tudi njihova koncentracija za igro in delo;
- pridobivanje znanja in boljše razumevanje naravnih procesov, saj se učenje v naravi odvija celostno (teoretično in praktično) – širitev obzorja, razvijanje kritičnega mišljenja in oblikovanje sistema vrednot, novih vidikov spoznavanja sočloveka;
- boljše sodelovanje s starši (poročanje o izvedenih dejavno-

stih v gozdu prek gozdne knjige, izvedba srečanj in druženj v gozdu, vpliv na oblikovanje njihovega sistema vrednot);

- (o)krepitev sposobnosti grobe in fine motorike ter spretnosti pri gibanju.

Dejavnosti, ki smo jih izvajali v gozdu, so otrokom ponudile izžive in so bile obenem prepletene z dejavnostmi za spodbujanje zaznavanja in motorike (dejavnosti za spodbujanje ročnih spretnosti in grafomotorike, dejavnosti za spodbujanje čutov (vidne, slušne, taktilne) in povečanje prostorskih spretnosti, dejavnosti za zavedanje telesa in elementarne gibalne igre). Otroci so neizmerno uživali, bili so zelo motivirani in ustvarjalni, pri tem pa so razvijali socialne veščine in gibalne spretnosti. Na začetku gozdnega terena niso obvladovali; imeli so težave z ravnotežjem in gibalno spretnostjo: pogosto so padali, več je bilo spotikanja ob veje, nespretni so bili tudi pri hoji po hlođu in drugih gibalnih dejavnostih. Niso še začutili gozda, da bi lahko prepoznali, kaj jim ponuja, niso razvili spontane, samoiniciativne in ustvarjalne igre, gozd jim je pomenil zgolj prostor za pretirano razposajenost in sproščanje energije. Značilnosti (destruktivna naravnost, agresivnost, izbruhi jeze, tekmovalnost, begavost, tekanje, neustvarjalnost, spotikanje ob veje, padanje, nerazvito ravnotežje, neobvladovanje gozdnega terena), ki jih je bilo pri otrocih mogoče opaziti na začetku, ob prvih obiskih gozda, so se po nekaj mesecih (4–5 mesecev) umaknile ustvarjalnemu navdihu, samoiniciativnosti, umirjenosti, sodelovalnosti med otroki. Med zadnjimi nekaj obiski v gozdu so otroci kazali predvsem izrazito potrebo po prosti ustvarjalni igri, pri čemer so dali jasno vedeti, da ne želijo slediti navodilom in usmerjanju vzgojitelja, pač pa potrebujejo le še njegovo navzočnost in opazovanje. Začele so se prebujati vedoželjnost, domišljija, ustvarjalnost, kar od vzgojitelja vsekakor terjajo posluš, da otrokom zagotovi priložnost za podaljšanje svobodnega delovanja, ustvarjanja, raziskovanja in gibanja v gozdu.

Inovacijski projekt Zavoda Republike Slovenije za šolstvo Gozd v objemu

Na podlagi pozitivnih ugotovitev in izsledkov pri uresničevanju programa Gozd v objemu smo koncept odprtega vzgojno-učnega okolja prenesli tudi v oddelke otrok prvega starostnega obdobja (od 1. do 3. leta). Program razvijamo v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo in drugimi naravoslovnimi, pedagoškimi strokovnjaki v okviru inovacijskega projekta. Vanj je vklju-

čenih 22 oddelkov vrtca, od tega 12 oddelkov otrok prvega starostnega obdobja, na katere je usmerjeno tudi raziskovalno vprašanje inovacijskega projekta. Predvsem nas zanima, kako otroci, stari od 1. do 3. leta, vzpostavljajo odnos do gozda (kako ga zaznavajo, doživljajo, dojemajo) in bivajo v odprtem vzgojno-učnem okolju zunaj vrtca.

Cilji, ki se nanašajo na delo z otroki prvega starostnega obdobja, so usmerjeni predvsem v:

- izvajanje kontinuiranega bivanja v gozdu (vsaj enkrat na teden) in doživljanje narave v vseh letnih časih in vremenskih razmerah;
- usmerjanje otrok v aktivacijo vseh čutil;
- spodbujanje otrok k poimenovanju, ubesedovanju in govornemu izražanju;
- opazovanje otrok pri njihovem zaznavanju, doživljanju in dojemanju gozda;
- sprotno beleženje opazanj, odzivov otrok in reflektiranje dela;
- vključevanje staršev in starih staršev (sprehodi v gozd, bivanje/delavnica v gozdu) in sprotno poročanje o bivanju v gozdu prek fotografij na spletnih straneh oddelkov, videoposnetkov, gozdnih map ali knjig.

Najmlajše otroke bi radi spodbujali k vzpostavljanju in poglobljanju odnosa do narave, k razvijanju osebnih zmožnosti, ustvarjalnosti in samoiniciativnosti ter vzpostavljanju odnosov z drugimi. Spodbujamo jih k prepoznavanju, reflektiranju občutij, zaznav in doživetij, spremljamo njihov odziv in preučujemo vpliv bivanja v gozdu na njihov razvoj. Želimo si, da bi znali otroci z vsemi čuti zaznavati in doživljati gozd, procese v njem, se znajti v njem in ustvarjati podlago za proaktivne odnose z drugimi.

Dosedanja spoznanja in ugotovitve akcijskih krogov inovacijskega projekta (v prvi starostni skupini otrok)

Po nekajmesečnem izvajanju koncepta odprtega vzgojno-učnega okolja in obiskovanju gozda v prvi starostni skupini otrok smo opazili, da:

- so otroci na začetku nezaupljivi, pri spoznavanju in vzpostavljanju odnosa do gozda potrebujejo spodbudo vzgojitelja; postopoma, prek spoznavanja posameznih dreves v bli-

žini vrtca, pa po nekaj mesecih vzpostavijo stik z gozdom in že sami prepoznavajo, kaj jim ponuja (gozdne plodove, živali, naravni material, zvoki, tišina), nekateri z večjim zanimanjem kot drugi;

- otroci z vsemi čutili intenzivno zaznavajo gozd (opazujejo, poslušajo, tipajo, vonjajo), pri tem izražajo veselo razpoloženje, navdušenje (glasno vzklikajo in se smejejo), začudenje (ob šumenju listja, potoka, opazovanju ptic in živali), prepoznajo in pokažejo na primer drevo, listje, ptice, drobne živali, korenine, ubesedijo občutke (»zebe me, mokro je, mrzlo je«, »au«, ko se dotaknejo iglavca);
- otroci najprej navežejo »stik« z drevesom (ga opazujejo, se ga dotaknejo, ga objemajo, božajo ...), nato postopoma prehajajo na raziskovanje drugega gozdnega prostora ter razvijajo samostojno igro z gozdnim materialom (pobiranje palic in listja, metanje listja, natikanje listov na palice, udarjanje s palicami po hlodih in deblih ob prepevanju pesmi, sedenje na hlodih, pri drevesih, igra skrivalnic med drevesi, plezanje, plazenje/hoja po hlodih, prestopanje korenin, plezanje prek hlodov, tek, kotaljenje, valjanje po listju);
- so postali otroci gibalno spretnejši (napredek pri samostojni hoji, ravnotežju);
- je pri otrocih, ki še ne hodijo, odhod v gozd lažji v spremstvu skupine starejših (starejši otroci držijo mlajše za roke in jim razkažejo gozd ter jih seznanjajo z njegovim raznolikim obiljem);
- se otroci (vendar ne vsi) v gozdu pomirijo, odnosi med njimi so bolj umirjeni kot v igralnici;
- otroci samostojno prepoznavajo elemente gozda tudi zunaj gozdnega prostora (npr. drevesa, plodove, ptice, korenine ...) ali prenašajo igro iz igralnice v gozd (npr. puljenje repe) – transfer;
- otroci vprašujejo, kdaj bodo spet šli v gozd, zapomnijo si svoj kotiček v gozdu (svoje drevo) in nekateri celo dan, ko načrtujemo odhod tja.

Opazili smo, da starši kot ključni dejavnik in vezni člen med pedagoškimi delavci in otroki spremljajo delo, napredek in razvoj otrok ter pozdravljajo izvajanje projekta Gozd v objemu, saj jim je všeč, da otroci redno bivajo v naravi, se gibajo in preživljajo čas na svežem zraku.

Izjave staršev najmlajših po nekajmesečnem izvajanju projekta kažejo, da so zadovoljni z bivanjem otrok v naravi/gozdu in da so temu naklonjeni:

- »Odkar hodite v gozd, moj otrok prepozna, objema, pozdravlja drevesa.«
- »Odslej se moramo na družinskem sprehodu obvezno ustaviti pri drevesu in ga pobožati.«
- »Ko pridem po otroka v vrtec, me najprej vpraša: »A gremo pozdravit drevesa?««
- »Zaradi tega se mi zdijo naši otroci bolj umirjeni.«
- »Zelo sem vesela, da so naši otroci veliko v naravi in da razvijajo neko posebno čutnost.«
- »Lepo in posebno je, ko imamo različna srečanja, druženja, roditeljske sestanke v gozdu.«

Primer uvajanja sprememb v Vrtcu Črnuče s priporočili za strokovne, pedagoške delavce

Načela gozdne pedagogike smo začeli uresničevati najprej v eni skupini otrok, starih od pet do šest let. Razlog za uvajanje sprememb ravno v tej skupini je bil izrazit občutek nepovezanosti, nenetnosti med otroki, veliko je bilo konfliktnih situacij in pomanjkanja socialnih kompetenc pri otrocih, v skupino so bili vključeni tudi otroci s posebnimi potrebami. V okviru programa smo s skupino predšolskih otrok, starih od pet do šest let, začeli kontinuirano odhajati v gozd, zato da bi se nemir, nepozornost, stres, tekmovalnost in pomanjkanje samozavesti umaknili ustvarjalnemu navdihu in sodelovanju med otroki, predvsem pa da bi otroci z vsemi čuti zaznavali in doživljali gozd in postali motorično spretnejši. Pred prvim obiskom gozda je bila potrebna temeljita priprava, ki se je začela z vzpostavitvijo ugodne podporne klime, najprej pri vodstvu vrtca (ravnatelj kot ključni podporni dejavnik), nato pri starših. Na prvem skupnem srečanju smo staršem predstavili namen in cilje našega programa Gozd v objemu; to je predvsem odpreti vrata vrtca in prenesti dejavnosti iz oddelka v naravno okolje. Seznanili smo jih z opažanji in dognanji pedagoških delavcev gozdnih vrtcev ter drugih strokovnjakov in utemeljili, zakaj je pomembno, da na tem področju uvedemo spremembe. Gozd smo jim predstavili kot bogat prostor, ki otroku omogoča, da kar najbolje razvije svoja znanja, veščine in izkušnje, mu ponudi izzive za psihosocialni, fizični in kognitivni razvoj. Opomnili smo

jih, da bomo, ker bomo imeli poglobljen stik z naravo – materiali, ki spodbujajo, razvijajo in izzivajo ustvarjalnost ter domišljijo, večkrat umazani in zapacani, a predvsem bogati z izkušnjami in občutki, kar pa je za otroka edino pomembno. Starši so predstavljene zamisli sprejeli z navdušenjem in velikim pričakovanjem.

Strokovne delavke (vzgojiteljica, pomočnica vzgojiteljice, svetovalna delavka, specialna pedagoginja) smo v dogovoru z ravnateljico načrtale namen in cilje našega programa ter se dogovorile za redna evalvacijska srečanja, srečanja projektne skupine in sprotno zapisovanje opažanj o odzivih otrok po vsakokratnem obisku gozda.

Sledilo je kontinuirano uresničevanje didaktičnega pristopa in akcijskega raziskovanja strokovnih delavcev, s pomočjo katerega so nastali naslednji viri kot osnova za nadaljnje raziskovanje in razvoj projekta: refleksije, analize, evalvacije dela z otroki v obliki gozdnih map in knjig, videoposnetki in fotografije otrok, sestanki projektne skupine, pogovori s starši otrok.

Na podlagi zbranega gradiva in ugotovitev ter v želji po obveščanju in širjenju znanstvenih dognanj in spoznanj so nastali predlogi, smernice oziroma priporočila za izvajanje gozdne pedagogike za strokovne, pedagoške delavce v vrtcih in šolah.

Priporočila za strokovne, pedagoške delavce

- Pedagoški delavci pojdimo v gozd predvsem zato, ker je to naša notranja želja, potreba ali strast, torej prihaja pobuda iz nas samih. Pri bivanju v gozdu bodimo pozorni na svoj odnos in svoje doživljanje; le če bomo začutili sami sebe, bomo lahko razvili medsebojno povezanost z otroki in vstopili v njihov svet. Otroci nas bodo začutili in začeli z nami stopati v dinamičen korak.
- Pred odhodom v gozd se z otroki pogovorimo o pravilih vedenja v gozdu (predvsem to velja za drugo starostno obdobje).
- Skrbno izberimo gozdni prostor in preverimo, ali je dovolj varen.
- Pojdimo v gozd vsaj enkrat na teden, v vsakem vremenu, razen v izrednih vremenskih razmerah (neurja, močni nalivi, močan veter, žledolom).
- Vzpostavljajmo in vzdržujmo stik s posameznimi drevesi v okolici vrtca ali v njegovi bližini, ko do gozda še ne zmoremo (otroci, stari od enega do dveh let), izkoristimo povezovanje in skupne odhode v gozd z otroki iz starejših oddelkov.

- V gozd ne prinašajmo stvari ali didaktičnega materiala, ampak otrokom omogočimo igro s tem, kar najdejo v gozdu.
- V gozd pojdimo pripravljeni in umirjeni. Tudi otrokom pustimo čas, da se umirijo.
- Če se pojavijo težave zaradi oddaljevanja otrok iz vidnega polja odraslega, gozdni prostor omejimo z vrstico (prvo starostno obdobje) ali se z otroki o tem dogovorimo (drugo starostno obdobje).
- Pri otrocih razvijamo subtilnost in jim dovolimo, da gozd raziskujejo z vsemi svojimi čutili.
- Omogočimo otrokom mir in tišino ter jih spodbujamo k odkrivanju lastnega jaza.
- Motivirajmo otroke na njim primeren in ustrezen način.
- Spodbujamo otroke k samostojni igri, raziskovanju, ustvarjalnosti, razvijanju lastnega, neodvisnega mišljenja ...
- Dovolimo otrokom, da se sami razdelijo v skupine in pripravijo/poiščejo raznolika didaktična sredstva ter prosto uporabljajo naravni/gozdni material.
- Otroci naj imajo možnost samostojnega reševanja težav in sporov (verbalnih, fizičnih).
- Od načrtovanih dejavnosti in usmerjanja/vodenja otrok postopoma preidimo zgolj na opazovanje ter podaljšujemo čas otrokovega svobodnega delovanja, ustvarjanja in raziskovanja gozda.
- Bodimo pozorni na interakcije med otroki in razvijanje socialnih veščin (samostojno/nesamostojno reševanje konfliktov, medsebojna pomoč, povabilo k sodelovanju/igri, medsebojni dialog: raba vpljudnostnih izrazov ...).
- Opazujemo napredek posameznega otroka na vseh področjih.
- Spodbujamo otroke, da dejavnosti v gozdu povezujejo z drugimi področji (transfer).
- Bodimo pozorni na besedno in nebesedno komunikacijo otrok.
- Bodimo pozorni na interakcijo otrok-otrok (pogovor, vprašanja, prijaznost, naklonjenost ...) in otrok-odrasli (želja po pogovoru, potreba po tožarjenju, prošnja za roko, za pomoč, oddaljevanje iz vidnega polja odraslega).
- Po vsakokratnem obisku gozda spodbujamo otroke k pogovoru in samorefleksiji (v obliki besednega izražanja, risb, ustvarjanja gozdne mape/knjige ipd.).

- Pri načrtovanju dela sledimo uresničevanju dejavnosti, ciljev in načel kurikula, obenem pa naravnemu toku dogajanja in življenja nasploh.
- V gozd povabimo tudi druge strokovne in vodstvene delavce (ravnatelj, pomočnik ravnatelja, svetovalni delavec, specialni pedagog ipd.).
- Pripravimo končno letno poročilo o izvajanju gozdne pedagogike v obliki videoposnetkov, fotografij (in ga pokažimo npr. na vzgojiteljskem/učiteljskem zboru, pedagoški konferenci ipd.) ter delimo izkušnje z drugimi pedagoškimi delavci, ki projekta ne izvajajo.
- Znotraj kolektiva organizirajmo redna skupna srečanja, sestanke, namenjene načrtovanju/snovanju dela, izmenjavi izkušenj, mnenj, razvijanju in nadgradnji dela.

Priporočila za sodelovanje s starši

Starši so podvrženi nenehnim pritiskom in časovni napetosti, ki jo ustvarja družba, ter se v skrbi za dobrobit svojega otroka srečujejo z dvomi, strahovi in pomisleki. Ker so ključni dejavnik in vezni člen med pedagoškim delavcem in otrokom, je pomembno, da jim predstavimo prednosti izvajanja novega pedagoškega modela in jih seznanimo z dosedanjimi pozitivnimi opažanji, ugotovitvami in rezultati. Razložimo jim, zakaj je uvajanje sprememb na tem področju pomembno in potrebno in kako to vpliva na celostni razvoj otroka.

Z ustreznim pristopom in kakovostnimi utemeljitvami lahko vplivamo tudi na njihovo vzgojo otrok, razvijanje kritičnega mišljenja in oblikovanje sistema vrednot ter tako zagotovimo enotnost vzgojnih vplivov (v vrtcu/šoli in doma).

- Na prvem srečanju v šolskem letu jim predstavimo program gozdnega vrtca in gozd kot bogat prostor, ki otroku omogoča, da kar najbolje razvije svoja znanja, veščine in pridobi izkušnje ter mu ponuja izzive za psihosocialni, kognitivni, fizični razvoj.
- Razložimo jim, zakaj so gibanje, igra z vrstniki in preživljanje časa v naravi pomembni in kako vplivajo na celostni razvoj otroka.
- Razbremenimo jih dvomov in se pogovorimo o strahovih, pomislekih, ki se jim porajajo (tveganja, okužbe, poškodbe, klopi, vremenske razmere, umazana oblačila ipd.).

- Povemo jim, da bomo gozd obiskovali tudi v slabem vremenu (dež, sneg), ne pa takrat, ko bi bil odhod tja nevaren, in v izrednih vremenskih razmerah (izrazito neurje, močan veter, žledolom).
- Opomnimo jih, da bomo zaradi poglobljenega stika z naravo – materiali, ki spodbujajo, razvijajo ustvarjalnost in domišljijo, lahko večkrat umazani in zapacani, a predvsem bogati z izkušnjami in občutki, kar pa je za otrokov razvoj čutil in zavesti edino pomembno.
- Povabimo jih v gozd, da izkušnjo doživijo z nami (dopoldanska ali popoldanska druženja, sprehodi, izkustvene delavnice, roditeljski sestanki, zaključna srečanja). V gozd skupaj z otroki povabimo tudi stare starše.
- Staršem sproti poročajmo o obiskih gozda in dejavnostih, ki smo jih tam izvajali (spletna stran – obvestila, fotogalerija).
- Po vsakokratnem obisku gozda jih o tem obvestimo s sporočilom na oglasni deski skupine z napisom Bili smo v gozdu.
- Če imamo možnost, snemajmo, fotografirajmo otroke in pripravimo predstavitev utrinkov iz gozda za starše.
- Oblikujmo in ustvarjajmo gozdno knjigo (mapo), v katero vlagamo vsa poročila o delu z otroki (dejavnosti, ki smo jih izvedli, refleksije, izdelki otrok ipd. o obisku gozda). Gozdno knjigo, namenjeno sprotnemu spremljanju in pregledovanju, postavimo na staršem dostopno in vidno mesto.

Vloga in pomen ravnatelja ter sodelovanja vseh vključenih za kakovosten razvoj in udejanjanje pedagoškega modela

Vloga ravnatelja pri kakovostnem razvoju in udejanjanju pedagoškega modela v izvedbeni kurikulum vrtca je zelo pomembna. Prepoznati mora potenciale strokovnih delavcev, njihovo željo, znanja, sposobnosti za sodelovanje in vključevanje novih, inovativnih znanj v dejavnosti, ki jih načrtujemo in izvajamo v oddelkih. Ravnatelj je spodbujevalec, soorganizator in aktivni udeleženec tako pri načrtovanju kot pri spremljanju in usmerjanju dela. Pomembno je, da je vključen tudi med vrednotenjem uvedenih sprememb in uresničevanja inovativnega pedagoškega pristopa ter pri načrtovanju ciljev za nadaljnje delo. Njegova vloga je pri zagotavljanju dobrih delovnih razmer, sredstev za delo in pri načrtovanju izobraževanja strokovnih delavcev ključna.

Prizadevanja za večjo uspešnost, učinkovitost in kakovost dela

so se s področja pridobitnih organizacij prenesla tudi v vzgojo in izobraževanje. Razlogi za to niso zgolj v željah in potrebah vzgojno-izobraževalnih organizacij samih po lastnem razvoju in izboljšanju dela, temveč so vse pogostejše odziv na pritiske in izzive okolja, v katerem delujejo. Pri izbiri pristopov, ki omogočajo izboljšanje dela, lahko razvijejo svoj pristop ali pa izbirajo med že uveljavljenimi modeli, ki jih ustrezno prilagodijo svojim potrebam, zahtevam in ciljem. Proces nenehnega izboljševanja se začne z načrtovanjem lastne dejavnosti, s snovanjem metod dela in poti do cilja. V Vrtec Črnuče zagotavljamo načrtno, organizirano in sistematično uresničevanje temeljnih ciljev predšolske vzgoje. Prizadevamo si, da bi otroci v interakciji z vrstniki in odraslimi preživljali aktivno in prijetno otroštvo.

Vzgojno-izobraževalne organizacije dokazujejo kakovost svojega dela ustanoviteljem, staršem in okolju. Naš vrtec se že tradicionalno ponaša z različnimi oblikami sodelovanja na več ravneh. Spoštujemo v kurikulumu zapisano načelo sodelovanja s starši, ravno tako pa je pomembno sodelovanje z okoljem.

Pedagogika preučuje vzgojo in izobraževanje, odkriva njune zakonitosti in značilnosti ter njuno vlogo pri razvoju mladih rodov v preteklosti in sedanjosti. Raziskuje vzgojo in izobraževanje kot nenehen proces, preiskuje vzgojno-izobraževalno dejavnost ter išče in določa vzgojno-izobraževalne cilje. Na podlagi lastnih raziskovalnih metod odkriva bistvo vzgojno-izobraževalne dejavnosti, njeno smiselnost, namenskost, upravičenost, veljavnost in njen pomen za razvoj posameznika in družbe (Jereb 1998, 7).

Za uvajanje novih, inovativnih pedagoških pristopov potrebujemo nova znanja, zato je treba zaposlenim omogočiti, da se vključujejo v različna izobraževanja. Živimo v obdobju, ko so družbene spremembe zelo intenzivne, zahteve pa vedno večje. Znanje, ki ga pridobimo v začetnem izobraževalnem obdobju, moramo dopolnjevati, zato nihče ne more več pričakovati, da si bo v mladosti nabral znanje za vse življenje. Posameznik stremi k hitremu tempu življenja na vseh področjih, hkrati pa si želi tudi napredovati, želi si novih znanj in uskladiti osebne in poklicne cilje. In prav izobraževanje omogoča uresničevanje posameznikovih tako osebnih kot poklicnih ciljev.

Kot navaja Jereb (1998, 17), je izobraževanje opredeljeno kot dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovih znanj, sposobnosti in navad. Za razliko od preostalih avtorjev opredeljuje še strokovno izobraževanje, in sicer kot načrten proces razvijanja posameznih znanj, zmožnosti, sposobnosti ter pridobivanje delov-

nih izkušenj za strokovno opravljanje poklica. Izobraževanje poteka v vseh obdobjih človekovega življenja. Človek se začne učiti že v otroštvu in z učenjem kot temeljno dejavnostjo nadaljuje v obdobju mladostništva, vse dokler ne izstopi iz rednega izobraževalnega sistema in ne prevzame druge družbene vloge kot svoje temeljne vloge (Jelenc 1996, 11). Vendar se tukaj proces učenja še ne konča, saj posameznik ves čas potrebuje novo znanje, tako na delovnem mestu, v družini, prostem času itd. Dokler je posameznik še lahko dejaven, sta učenje in izobraževanje zelo pomembni.

Izobraževanje je ključno tudi za uspešno delovanje organizacije. Pri uvajanju inovativnih pedagoških pristopov vsesplošno izobraževanje in usposabljanje nista več dovolj, temveč mora vrtec svojim strokovnim delavcem zagotoviti stalno izobraževanje po posebnih programih in na osnovi ugotovljenih potreb znotraj vrtca. Izobraževanje odraslih je proces, ki obogati življenje vseh, ki v njem sodelujejo. Osredotočeno je na odraslega udeleženca, mentorja in organizatorja in je zasnovano glede na potrebe, cilje in prizadevanja udeležencev. Pomaga jim, da se učijo o sebi, si pridobijo znanja in spretnosti, ki jim bodo omogočali, da bodo uresničevali svoje osebne, družbene potenciale in povečali pričakovanja v zvezi s svojo strokovno in osebno rastjo (Rečnik 2004, 112).

Lipičnik (1996, 106) pa meni, da gre pri usposabljanju za to, da skušamo s posebnimi postopki izboljšati človekove lastnosti, da bi lahko opravljal svoje delo ali da bi ga opravljal bolje.

Glavni namen usposabljanja je pridobitev in razvoj znanja ter sposobnosti zaposlenih, predvsem za opravljanje trenutnih delovnih nalog. Vsako usposabljanje naj bi imelo vsaj tri glavne cilje (Wexley in Latham 2002, 5):

- izboljšanje posameznikove samozavesti;
- povečanje posameznikovega strokovnega znanja;
- povečanje motivacije posameznika, da bi delo opravljal še uspešneje in učinkoviteje.

Dejstvo je, da morajo v vzgojno-izobraževalnem zavodu, če hočejo, da bodo imeli zaposleni ustrezno znanje, skrbeti za njihovo stalno usposabljanje in izobraževanje, kajti le tako bodo lahko otrokom zagotovili najboljšo oskrbo, da bodo ti primerno razvijali svoje umske in telesne sposobnosti. Izobraževanje je smiselno takrat, ko se posameznik želi česa naučiti. Za posamezno organizacijo je pomembno, da izobraževanje povečuje zmožnosti za učenje

in da se osredotoča na znanja, sposobnosti, povezane z opravljanjem dela, in na spremembo odnosa zaposlenih do dela.

Sklep

V Vrtcu Črnuče se zavedamo sprememb, po katerih kliče sodobni način življenja. Zavedamo se, da je zgodnje otroštvo osnova za celostni in nadaljnji intelektualni razvoj otroka, zato z uresničevanjem inovacijskega projekta Gozd v objemu izvajamo dejavnosti, ki stimulirajo otrokov psihosocialni, fizični in kognitivni razvoj. Z medsebojnim sodelovanjem, kakovostnim razvojem in udejnavanjem pedagoškega modela dosegamo pozitivne rezultate ter se uspešno spoprijemamo z izzivi časa. Ugotavljamo, da gre pri razvijanju inovacije pravzaprav za mnogo več, za vračanje nazaj k izvoru, za oživljanje temeljnih vrednot družbe, ki so se izgubile v času, in sicer svobode, ljubezni, spoštovanja, odgovornosti – gre pravzaprav za vzgojo otrok v odgovorne in svobodne ljudi/državljanke, pripravljene na življenje.

Literatura

- Györek, N. 2012. *Povabilo v gozd srečnih otrok (evalvacijsko poročilo s priporočili za pedagoške delavce)*. Kamnik: Samozaložba.
- Jelenc, S. 1996. *ABC izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Jereb, J. 1998. *Teoretične osnove izobraževanja*. Kranj: Moderna organizacija.
- Komljanc, N. 2012. »Koncept odprtega učenja.« *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu: revija za globalne dimenzije kurikula* 6 (1–2): 7–11.
- Lipičnik, B. 1996. *Človeški viri in ravnanje z njimi*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Rajović, R. 2016. *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rečnik, F., ur. 2004. *Pedagoško-andragoško usposabljanje: priročnik za usposabljanje mentorjev*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Šubic, J. 2013. »Gozd kot učilnica za vse predmete otrok vseh starosti.« *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu: revija za globalne dimenzije kurikula* 6 (1–2): 81–88.
- Wexley, N. K., in P. G. Latham. 2002. *Developing and Training Human Resources in Organizations*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Eva Pori je vzgojiteljica v Vrtcu Črnuče. eva.pori@gmail.com
Andreja Klopčič Hološević je ravnateljica Vrtca Črnuče. andreja.klopacic@guest.arnes.si